سارا طاجری
خبرنگار گروه دانشگاه

هیچ تحولی یک‌شبه اتفاق نمی‌افتد. پشت هر تغییر بزرگ، یک مسیر پر ریسک و سال‌ها پیگیری مداوم وجود دارد. داستان سراهای نوآوری دانشگاه آزاد اسلامی نیز دقیقاً از همین جنس است؛ داستانی که از سال ۱۳۹۸ آغاز شد؛ اما امروز در سال ۱۴۰۴ به مرحله‌ای رسیده که می‌توان آن را با آمار و ارقام، فضا، محصول و شرکت توضیح داد.

فصل اول: تغییر ریل

در سال ۱۳۹۸، دانشگاه آزاد اسلامی به این جمع‌بندی رسید که ادامه مسیر گذشته، پاسخ‌گوی آینده نیست. دانشگاه‌سال‌ها آموزش داده، مقاله تولید کرده و نیروی انسانی تحویل جامعه داده بود؛ اما یک سؤال جدی بی‌پاسخ مانده بود. اینکه سهم دانشگاه در حل مسائل واقعی اقتصاد و صنعت کشور چیست؟ پاسخ به این سؤال، دانشگاه را به سمت یک تصمیم بنیادین سوق داد؛ «تغییر ریل». این تغییر، فقط جابه‌جایی ساختارها نبود، بلکه تغییر نگاه به ماموریت دانشگاه بود. در گام اول معاونت فناوری و نوآوری از معاونت پژوهش جدا شد. پیام این تغییر هم روشن بود. اینکه فناوری و نوآوری دیگر حاشیه پژوهش نیستند؛ آن‌ها در متن ماموریت دانشگاه قرار گرفته‌اند. در همان سال، ایده «بازار فناوری» و شکل‌گیری «سراهای نوآوری» مطرح شد. قرار بود دانشگاه از یک تولیدکننده دانش خام، به بازیگری فعال در زنجیره ارزش فناوری تبدیل شود؛ جایی که ایده، آموزش، محصول، شرکت و بازار به هم متصل باشند.

فصل دوم: طراحی زیرنا

سال‌های ابتدایی، سال‌های شلوغی عدد و آمار نبودند؛ سال‌های طراحی بودند. آیین‌نامه جامع «بازار فناوری» و «سراهای نوآوری» تدوین شد؛ سندی که سرا را نه یک ساختمان، بلکه یک نهاد اجتماعی و اقتصادی تعریف می‌کرد. نهادی که باید آموزش، شتاب‌دهی، مراکز رشد، شرکت‌های فناور، زیرساخت حقوقی و مالی را در کنار هم قرار دهد. در این دوره، نخستین سراهای نوآوری شکل گرفتند، اما هنوز همه چیز در مرحله آزمون بود. دانشگاه در حال ارتباط‌گیری با صنعت بود؛ یاد می‌گرفت چگونه باید با صنعت حرف بزند، چگونه تیم فناور را حفظ کند و چگونه آموزش را به محصول گره بزند.

فصل سوم: اولین نشانه‌های حیات

اولین نشانه‌های حیات در فصل سوم دانشگاه اتفاق افتاد. اگر بخواهیم بفهمیم یک زیست‌بوم نوآوری زنده است یا نه باید سیستم چقدر «تعامل» در آن اتفاق افتاده. از همین جا بود که رویدادهای فناورانه به شاخصی مهم تبدیل شدند. در سال ۱۳۹۹، ۳۶۲ رویداد فناورانه در دانشگاه آزاد برگزار شد؛ یعنی تقریباً هر روز یک رویداد. این عدد در سال ۱۴۰۰ به ۶۲۴ رویداد رسید. سراهای نوآوری آرام‌آرام به محل رفت‌وآمد ایده‌ها، تیم‌ها، استادان، دانشجویان و صنعت تبدیل می‌شدند. البته هنوز جهش اصلی اتفاق نیفتاده بود، اما از نشانه‌ها معلوم بود اکوسیستم در حال شکل‌گیری است.

فصل چهارم: ورود به فاز رشد

سال ۱۴۰۱ را می‌توان نقطه ورود سراهای نوآوری به فاز رشد دانست. در این سال، دانشگاه آزاد اسلامی دارای ۲۴ سرای نوآوری در ۱۸ استان بود. این سراها دیگر فقط «عنوان» نبودند؛ بلکه فعالیت خود را به شکل جدی شروع کرده بودند. در همین سال، تعداد رویدادهای فناورانه به ۱۸۳۶ رسید؛ یعنی به طور میانگین پنج رویداد در هر روز. این عدد نشان می‌داد که سراهای نوآوری به بستری واقعی برای تعامل فناورانه تبدیل شده‌اند. زیرساخت‌های فیزیکی نیز به‌تدریج توسعه پیدا کرد و فضاهای مشخصی به مراکز رشد و سراهای نوآوری اختصاص داده شد؛ نشانه‌ای از اینکه دانشگاه این مسیر را موقتی نمی‌بیند.

فصل پنجم: شتاب واقعی

در سال ۱۴۰۲، سراهای نوآوری وارد مرحله‌ای شدند که می‌توان از آن به‌عنوان فصل شتاب واقعی یاد کرد. تعداد سراها با رشدی ۷۰ درصدی به ۴۱ سرا در ۲۸ استان رسید. پوشش جغرافیایی گسترده‌تر شد و شبکه سراها شکل منسجم‌تری به خود گرفت. برای نخستین‌بار، تولید محصول فناورانه به‌طور جدی اندازه‌گیری شد؛ ۱۳۰۰ محصول فناورانه، همزمان، ۱۳۱ شرکت دانش‌بنیان و خلاق در این زیست‌بوم فعال بودند. تعداد رویدادهای فناورانه نیز از ۲۳۰۰ عبور کرد و نشان داد که این اکوسیستم نه‌تنها بزرگ‌تر، بلکه فعال‌تر شده است.

فصل ششم: جهش

سال ۱۴۰۳، سال جهش بود. تعداد سراهای نوآوری به ۶۵ سرا رسید؛ رشدی ۵۸ درصدی در یک سال. تعداد محصولات فناورانه به ۱۷۰۶ محصول افزایش یافت و شرکت‌های دانش‌بنیان و خلاق به ۱۷۹ شرکت رسیدند. رویدادهای فناورانه نیز رکورد تازه‌ای ثبت کردند. ۲۶۹۹ رویداد در یک سال؛ یعنی بیش از ۷ رویداد در هر روز. این عدد نشان می‌داد که سراهای نوآوری به هسته تنیده فعالیت فناورانه دانشگاه تبدیل شده‌اند.

فصل هفتم: بلوغ

حالا در سال ۱۴۰۴، سراهای نوآوری به مرحله بلوغ رسیده‌اند. تعداد آن‌ها به ۷۵ سرا در ۳۰ استان کشور افزایش یافته است؛ رشدی ۲۱۲ درصدی نسبت به سال ۱۴۰۱. تولید محصولات فناورانه جهشی خیره‌کننده داشته و به ۳۷۰۸ محصول رسیده است؛ رشدی ۱۸۵ درصدی تنها در دو سال. تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان و خلاق نیز به ۲۱۴ شرکت رسید. در این سال، جهش زیرساختی نیز به اوج خود رسیده است. فضای فیزیکی سراهای نوآوری از ۱۵۰ هزار متر مربع در سال ۱۴۰۱ به ۶۰۰ هزار متر مربع رسید؛ افزایشی ۳۰۰ درصدی. این فضاها، بستر فیزیکی یک اکوسیستم ملی نوآوری را شکل داده‌اند که در حوزه‌هایی مانند امنیت غذایی، ساخت و تولید، اقتصاد دیجیتال و صنایع خلاق به‌صورت شبکه‌ای فعالیت می‌کند.

از تصمیم تا اثرگذاری

حالا باید گفت اگر سال ۱۳۹۸ سال «تصمیم» بود، سال ۱۴۰۴ سال «نتیجه» است. سراهای نوآوری دانشگاه آزاد امروز نه یک پروژه مقطعی، بلکه یک اکوسیستم تثبیت شده‌اند؛ اکوسیستمی که با عدد، محصول، شرکت، رویداد و زیرساخت قابل‌سنجش است. این مسیر شش‌ساله نشان می‌دهد که دانشگاه ماموریت خود را بازتعریف کرده و حالا از یک نهاد آموزشی صرف، به یکی از بازیگران اصلی زیست‌بوم نوآوری و فناوری کشور تبدیل شده است. حالا سؤال اینجاست که اگر سال ۱۴۰۴ را سال نتیجه نام‌گذاری کنیم گام بعدی چیست؟ دانشگاه آزاد در گام بعدی باید به کدام سمت‌وسو حرکت کند؟ پاسخ قطعاً «تقویت سهم دانشگاه آزاد در اکوسیستم فناوری و نوآوری کشور» است. با توجه به اینکه دانشگاه آزاد حدود ۴۰ درصد ظرفیت آموزش عالی کشور را در اختیار دارد، این نسبت می‌تواند معیاری برای سهم دانشگاه در فناوری و نوآوری نیز باشد؛ سهمی که در حال حاضر حدود ۱۰ درصد است و ظرفیت افزایش قابل‌توجهی دارد. دانشجویان دانشگاه آزاد، با ویژگی‌های نوآورانه و عملی خود و استادانی که توانمند و خلاق هستند، می‌توانند موتور محرک توسعه فناوری کشور باشند. با شناسایی استعدادها، آموزش هدفمند و توانمندسازی تیم‌ها، دانشگاه آزاد قادر است سهم خود را به شکل جهشی افزایش دهد؛ حتی فراتر از سهم ۴۰ درصدی در آموزش عالی، تا جایی که در آینده بتواند ۶۰ تا ۷۰ درصد نقش‌آفرینی در اکوسیستم فناوری و نوآوری کشور را بر عهده گیرد. در چنین حالتی است که دانشگاه آزاد نه‌تنها به تثبیت زیست‌بوم نوآوری ادامه خواهد داد، بلکه با تمرکز بر توسعه استعدادهای فناورانه و تجاری‌سازی دانش می‌تواند به یکی از بازیگران اصلی و محوری فناوری و نوآوری کشور تبدیل شود.

ادامه در صفحه ۵

شبکهٔ سراهای نوآوری دانشگاه آزاد را بشناسید

گزارش تحلیلی – آماری «فرهیختگان» از رشد ۶۰۰ درصدی سراهای نوآوری در دانشگاه آزاد

۱۲ سرا — شبکهٔ اقتصاد دیجیتال

- اقتصاد دیجیتال و تجارت الکترونیک — استان: آذربایجان غربی — واحد: ارومیه — رتبه: –
- فناوری اطلاعات و ارتباطات — استان: اصفهان — واحد: خوراسگان — رتبه: ۴
- صنعت نسل ۴ — استان: آذربایجان شرقی — واحد: آذرشهر — رتبه: ۵۲
- مرکز نوآوری مشترک اتاق بازرگانی — استان: اصفهان — واحد: خمینی‌شهر — رتبه: ۱۵
- فناوری‌های برق، ارتباطات و اطلاعات — استان: فارس — واحد: شیراز — رتبه: –
- سیستم‌های هوشمند و فناوری‌های نرم — استان: تهران — واحد: علوم و تحقیقات — رتبه: ۳۸
- فناوری‌های هوشمند و سلامت — استان: خراسان رضوی — واحد: مشهد — رتبه: ۲۶
- هوش مصنوعی، اینترنت اشیا و صنعت — استان: تهران — واحد: پردیس — رتبه: ۲۹
- توسعه رباتیک و هوشمندسازی صنعتی — استان: آذربایجان شرقی — واحد: لیلخچی — رتبه: ۴۴
- فناوری‌های آموزشی — استان: تهران — واحد: تهران غرب — رتبه: ۹
- هوش مصنوعی و رباتیک — استان: تهران — واحد: تهران‌جنوب — رتبه: –
- هوش مصنوعی و یادگیری ماشین — استان: قزوین — واحد: قزوین — رتبه: –

۱۹ سرا — شبکهٔ ساخت و تولید

- توسعه تجهیزات و اتوماسیون صنعتی — استان: سمنان — واحد: شاهرود — رتبه: ۲۱
- کاشی و سرامیک — استان: یزد — واحد: میبد — رتبه: –
- تکنولوژی نساجی — استان: مرکزی — واحد: اراک — رتبه: ۲۰
- فولاد، زنجیره تأمین و صنایع وابسته — استان: کرمان — واحد: سیرجان — رتبه: ۲
- صنایع فلزی و معدنی — استان: زنجان — واحد: زنجان — رتبه: –
- نوسازی تجهیزات — استان: تهران — واحد: دماوند — رتبه: ۴۸
- عارضه‌یابی صنعتی — استان: تهران — واحد: تهران شرق — رتبه: ۱۳
- رباتیک و اتوماسیون صنعتی — استان: یزد — واحد: یزد — رتبه: ۴۵
- علوم و فنون دریایی خلیج‌فارس و دریای عمان — استان: هرمزگان — واحد: بندرعباس — رتبه: ۲۷
- بهینه‌سازی خودرو — استان: کرمان — واحد: کرمان — رتبه: ۳
- سنگ ساختمانی — استان: مرکزی — واحد: محلات — رتبه: –
- فناوری مواد — استان: البرز — واحد: کرج — رتبه: ۱۰
- انرژی — استان: خوزستان — واحد: اهواز — رتبه: ۱۴
- تأسیسات نفت، گاز و پتروشیمی — استان: بوشهر — واحد: بوشهر — رتبه: ۵۴
- توسعه قطعه‌سازی و نوسازی صنعتی — استان: آذربایجان شرقی — واحد: تبریز — رتبه: ۱۸
- سنگ‌ها، سرامیک، شیشه و صنایع وابسته — استان: خراسان رضوی — واحد: مشهد — رتبه: ۲۸
- توسعه رباتیک و هوشمندسازی صنعتی — استان: آذربایجان شرقی — واحد: لیلخچی — رتبه: ۴۴
- فولاد — استان: آذربایجان شرقی — واحد: بناب — رتبه: ۳۴
- ساخت و تولید فناوری‌های نوین — استان: خراسان رضوی — واحد: مشهد — رتبه: –

۲۸ سرا — شبکهٔ امنیت غذایی

- گیاهان دارویی — استان: اصفهان — واحد: خوراسگان — رتبه: ۷
- انار — استان: مرکزی — واحد: ساوه — رتبه: ۴۹
- فراوری محصولات ارگانیک و فراسودمند — استان: مرکزی — واحد: اراک — رتبه: ۱۱
- فراورده‌های کشاورزی فراسودمند — استان: آذربایجان شرقی — واحد: مراغه — رتبه: ۵۳
- فناوری‌های نوین در تولید پروتئین‌های حیوانی سالم — استان: تهران — واحد: ورامین — رتبه: ۶
- فناوری دامپزشکی و صنایع وابسته — استان: تهران — واحد: علوم و تحقیقات — رتبه: ۵۰
- زیست فناوری جلیک — استان: تهران — واحد: شهرقدس — رتبه: ۴۱
- تولیدات کشاورزی و فراورده‌های ارگانیک — استان: البرز — واحد: کرج — رتبه: ۴۲
- شیلات و محصولات زراعی — استان: خوزستان — واحد: اهواز — رتبه: –
- زیست فناوری گیاهان زراعی و باغی — استان: خوزستان — واحد: دزفول — رتبه: –
- میوه‌های گرمسیری و داروهای گیاهی — استان: سیستان‌وبلوچستان — واحد: زاهدان — رتبه: ۳۱
- فناوری‌های نوین در محصولات ارگانیک و فراسودمند — استان: لرستان — واحد: خرم‌آباد — رتبه: –
- صنایع غذایی و گیاهان دارویی — استان: چهارمحال‌وبختیاری — واحد: شهرکرد — رتبه: ۲۴
- صنایع و امنیت غذایی — استان: آذربایجان شرقی — واحد: شبستر — رتبه: ۲۳
- بذرهای گلخانه‌ای — استان: اصفهان — واحد: شهرجلسی — رتبه: ۱
- سرای کشت و تجاری‌سازی گیاهان زینتی — استان: گلستان — واحد: گرگان — رتبه: ۸
- سرای کشت بافت گیاهی — استان: کرمان — واحد: رفسنجان — رتبه: ۱۶
- ماشین‌آلات کشاورزی و صنایع وابسته — استان: مرکزی — واحد: خمین — رتبه: ۱۲
- صنایع تبدیلی — استان: گلستان — واحد: آزادشهر — رتبه: ۳۳
- صنایع تبدیلی و تکمیلی در حوزهٔ کشاورزی و مواد غذایی — استان: گیلان — واحد: رشت — رتبه: ۳۷
- صنایع تبدیلی، اسانس، عصاره و گیاهان دارویی — استان: کرمانشاه — واحد: کرمانشاه — رتبه: –
- صنایع غذایی و تبدیلی — استان: کهگیلویه و بویراحمد — واحد: یاسوج — رتبه: –
- تولید فراورده‌های گیاهی و محصولات غذایی فراسودمند — استان: خراسان رضوی — واحد: مشهد — رتبه: –
- امنیت غذایی — استان: آذربایجان غربی — واحد: ارومیه — رتبه: ۴۰
- فناوری‌های شیلاتی و پرورش ماهیان خاویاری — استان: گیلان — واحد: لاهیجان — رتبه: ۴۷
- زیست فناوری — استان: ایلام — واحد: ایلام — رتبه: ۵۱
- فناوری‌های نوین در شیلات و علوم دریایی — استان: خوزستان — واحد: اروند — رتبه: –
- فناوری‌های زیستی و فراسودمندها — استان: آذربایجان شرقی — واحد: تبریز — رتبه: ۳۵

۱۶ سرا — شبکهٔ فناوری صنایع خلاق و سلامت

- اجتماعی — استان: آذربایجان شرقی — واحد: تبریز — رتبه: ۲۵
- صنایع خلاق و فرهنگی — استان: فارس — واحد: شیراز — رتبه: –
- صنعت ساخت طلا و جواهر — استان: اصفهان — واحد: نجف‌آباد — رتبه: ۳۶
- پوشاک و فناوری‌های نوین — استان: یزد — واحد: یزد — رتبه: ۳۹
- هنر و رسانه — استان: تهران — واحد: تهران مرکزی — رتبه: –
- تجهیزات پزشکی و خدمات سلامت‌محور — استان: مازندران — واحد: ساری — رتبه: ۴۶
- فناوری‌های نوین سبز — استان: خراسان رضوی — واحد: مشهد — رتبه: ۱۷
- گردشگری ایران — استان: چالوس — واحد: – — رتبه: –
- شبکه کسب‌وکار خانگی و روستایی — استان: تهران — واحد: شهرقدس — رتبه: –
- سلامت کار — استان: مرکزی — واحد: اراک — رتبه: –
- گردشگری سلامت — استان: اردبیل — واحد: اردبیل — رتبه: ۲۲
- کفش و چرم — استان: آذربایجان شرقی — واحد: تبریز — رتبه: ۴۳
- سلامت — استان: تهران — واحد: علوم پزشکی تهران — رتبه: ۵
- مبل و منبت — استان: همدان — واحد: ملایر — رتبه: ۳۰
- فرش ماشینی — استان: اصفهان — واحد: کاشان — رتبه: ۱۹
- گردشگری و صنایع‌دستی — استان: کردستان — واحد: سنندج — رتبه: –

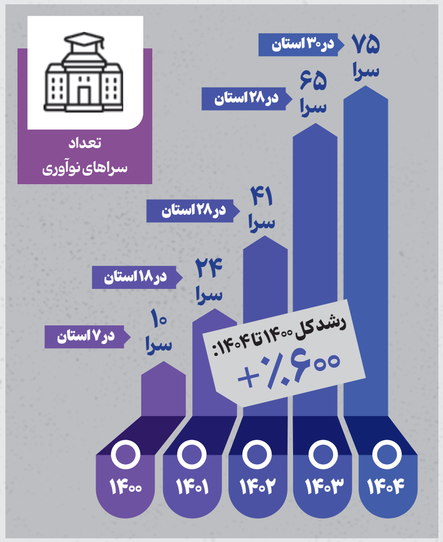

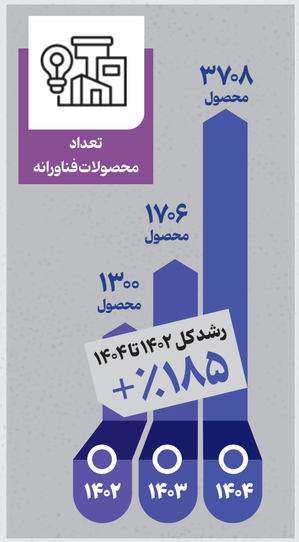

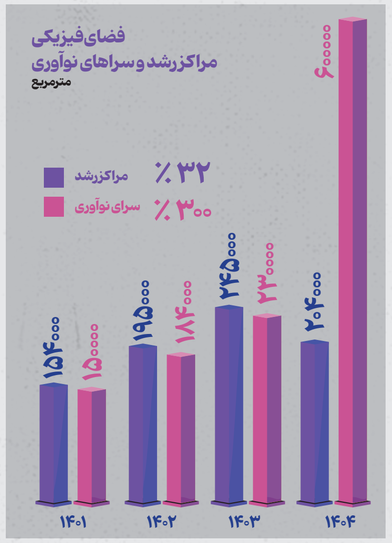

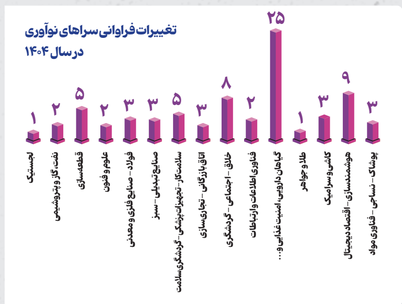

ادامه از صفحه ۴